

Dr hab. Dorota Werbińska, prof. AP
Instytut Filologii
Katedra Neofilologii
Akademia Pomorska w Słupsku

Uniwersytet Wrocławski Dziekanat Wydziału Filologicznego (6)		
Wpłynęło do WF	07 -12- 2020	Załącznik
Wpi. do jedn. org.	Data	Symbol
Znak		

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Małgorzaty Serafin

pt. Individual vs group learning; Investigating the most beneficial form of classroom interaction

Przedłożona mi do recenzji dysertacja doktorska dotyczy uwarunkowań procesu nauczania języka obcego, ze szczególnym uwzględnieniem tych uwarunkowań, które wiążą się z wyborem najbardziej korzystnej formy interakcji uczniów. Tematyka ta jest zawsze aktualna i istotna, a zważywszy na to, że kontekst społeczny ulega zmianom, czy to pod wpływem kwestii kulturowych, ekonomicznych, politycznych, czy, tak, jak obecnie, epidemicznych, wymaga regularnego monitorowania w postaci badań naukowych. Dlatego już sam fakt podjęcia przez Autorkę takiego tematu uważam za uzasadniony, a jego rozwinięcie w postaci badania empirycznego za ważne, gdyż może stać się istotnym punktem odniesienia dla zakładów kształcenia przyszłych nauczycieli, jak i czynnych nauczycieli, poszukujących optymalnych form interakcji w swoich klasach. Trzeba bowiem pamiętać, iż, abstrahując od obecnej sytuacji pandemii spowodowanej Covid-19 i popularnością nauczania zdalnego, nauczanie na terenie szkoły wciąż często opiera się na transmisji wiedzy i pracy

indywidualnej ucznia. Co więcej, podstawa programowa z języka angielskiego nakłada na nauczycieli obowiązek kształcenia kompetencji kluczowych, wśród których rozwijanie kompetencji społecznych, takich jak współpraca, konstruktywne porozumiewanie się, wyrażanie i rozumienie różnych punktów widzenia - typowe dla pracy w grupie- jest jednym z nich. Doktorantka, zdając sobie prawdopodobnie sprawę z konieczności uporządkowania dostępnych form interakcji na lekcji języka angielskiego popartych badaniem naukowym, poświęca swoją rozprawę temu istotnemu tematowi.

Rozprawa liczy w sumie 244 strony i obejmuje wstęp (str. 12-18), sześć rozdziałów głównych (str. 19-206), dziesięć załączników (str. 207-209), gdzie znajdujemy przykłady zastosowanych narzędzi badawczych oraz liczącą 15 i pół strony bibliografię z wyszczególnionymi 199 pozycjami bibliograficznymi. Uzupełnieniem pracy są dwa streszczenia - jedno w języku polskim i drugie, będące tłumaczeniem pierwszego, w języku angielskim.

Pierwsze trzy rozdziały dysertacji (str. 19-138) zawierają przegląd literatury źródłowej i wyników badań empirycznych związanych z podjętą tematyką pracy i, tym samym, stanowią podłoże teoretyczne do przeprowadzanego przez Doktorantkę projektu badawczego. I tak, *Rozdział 1* (str. 19-65) został poświęcony interakcji w klasie języka obcego z uwzględnieniem interakcji w języku obcym, różnym podejściom do analizy dyskursu lekcyjnego, interakcji w klasie, cechom charakterystycznym interaktywnej klasy oraz wybranym badaniom dotyczącym interakcji. Z kolei, *Rozdział 2* (str. 66-109) ogniskuje uwagę czytelnika na formach interakcyjnych stosowanych w klasie języka obcego (grupie,

pracy indywidualnej, nauczaniu frontalnym), gdzie Autorka najwięcej uwagi poświęca pierwszej z nich. I, w końcu, *Rozdział 3* (str.110-138) zawęża tematykę przykładów form interakcyjnych do pracy indywidualnej i pracy w grupie, które będą głównym przedmiotem badania. W tym rozdziale jest również mowa o liczebności grup, naprzemienności dialogu, wyborze tematu, rodzajach pytań, wykorzystaniu języka ojczystego przez nauczyciela, a także rodzajach informacji zwrotnej. Wnikliwa lektura rozdziałów o charakterze teoretycznym pokazuje, że Doktorantka orientuje się w poruszanej tematyce i zapoznała się z najważniejszymi pozycjami dotyczącymi omawianych kwestii (np. pracami M. Long'a), a także odwołuje się do monografii napisanych przez rodzimych badaczy, np. J. Majera (2003), K. Łęskiej (2008) czy M. Pawlaka (2012) na omawiany lub zbliżony temat. Dokonuje przy tym umiejętnej selekcji prezentowanych informacji i w większości przypadków poruszane kwestie są omawiane w przejrzysty sposób.

Pomimo pozytywnej ogólnej oceny części teoretycznej dysertacji, mam także kilka uwag krytycznych dotyczących sposobu organizacji treści, interpretacji i konkluzji oraz przywoływanych źródeł w *Rozdziałach 1-3*. Na przykład, Autorka swobodnie posługuje się terminem 'motherese' (str. 27), po czym dopiero na str. 32 definiuje ten termin. Moje zastrzeżenie budzi również fakt asymetrii w konstrukcji rozdziałów. Na przykład w rozdziale 2 pojawia się na końcu odrębna sekcja wnioskowa, której jest brak w dwóch pozostałych rozdziałach. *Rozdział 1* zamyka sekcja 1.6.2 *Interaction patterns and students' proficiency gains in oral fluency*, zaś *Rozdział 3* zamyka sekcja 3.6.7 *Rationale for the provision of corrective feedback*, choć w obu przypadkach wyodrębnione sekcje podsumowujące rozdziały mogłyby wprowadzić treści, nadające pracy większej przejrzystości. Chciałam także dodać, że wiele ostatnich zdań w ostatnich akapitach w ramach danej sekcji kończy się nawiązaniem do źródła (np. str. 24, str. 25 (dwa razy), str. 31, str. 34 (dwa razy), str. 40, str. 41, str. 48, str.

50, str. 60 w *Rozdziale 1*, str. 70, str. 72, str. 78, str. 79, str. 83, str. 88, str. 96 w *Rozdziale 2* i str.114, str. 125, str.128, str. 129, str. 131 w *Rozdziale 3*). Przy podaniu źródła, stanowiska innej osoby, itp., raczej oczekuje się, że Autorka pracy rozwinie cytowany pogląd, poda własne podsumowanie, ustosunkuje się do tego, co przytacza, a nie ograniczy się do zacytowania i zakończenia sekcji. Chciałam także zaznaczyć w tym punkcie, że pomimo faktu, iż źródła podawane przez Autorkę są zasadne, generalnie jest (zbyt?) dużo źródeł z lat 80tych, 90tych poprzedniego wieku i choć może być to po części uzasadnione, gdyż wówczas badano interakcje w klasie (badania M. Long'a), zabrakło mi pozycji bardziej aktualnych. Odniesienia do nowszych źródeł, tj. opublikowanych po roku 2010 (np. wyróżniona książka Olcay'a Sert pt. *Social Interaction and L2 Classroom Discourse*, Edinburgh University Press, 2015) mogłyby stanowić istotne uzupełnienie zawartego w części teoretycznej przeglądu badań empirycznych.

Przechodząc do części empirycznej dysertacji, obejmującej trzy kolejne rozdziały (*Rozdział 4*, *Rozdział 5* i *Rozdział 6*), należy podkreślić szereg niezaprzeczalnych walorów przeprowadzonego przez Doktorantkę projektu badawczego. Po pierwsze, słusznie zdecydowała się ona na przeprowadzenie badania podłużnego, tj. stosowanie przede wszystkim jednej formy interakcji (pracy indywidualnej lub pracy grupowej) w jednym oddziale klasowym przez pół roku, a następnie zamianie na drugą, która nie był dotąd stosowana w danym oddziale klasowym. W sumie całe badanie trwało półtora roku, objęło 39 jednostek lekcyjnych i dostarczyło w dwóch grupach 78 godzin obserwacji. Dzięki temu Doktorantka mogła uchwycić dynamikę danej formy interakcji, lepiej zbadać preferencje gimnazjalistów, zweryfikować swoje hipotezy i uzyskać odpowiedzi na postawione pytania

badawcze. Autorka dysertacji zastosowała trzy różne narzędzia badawcze: ankiety (n=3), notatki obserwacyjne i eksperyment, którego wyniki przedstawiono i porównano wykorzystując program Statistica 12. Taka decyzja o zastosowaniu triangulacji metodologicznej jest bardzo słuszna, ponieważ żadne z narzędzi zbierania danych nie jest wolne od niedoskonałości i tylko ich umiejętne połączenie, a z tym mamy do czynienia w omawianym tu badaniu, może te ograniczenia zminimalizować.

Przeprowadzając swoje badanie i prezentując wyniki, Doktorantka nie zdołała jednak ustrzec się pewnych niedociągnięć, na które właśnie w tym miejscu chciałabym zwrócić uwagę. Wszystkie rozdziały empiryczne są dość krótkie, dotyczą tego samego badania i, według mnie, z powodzeniem mogłyby zostać połączone w jeden rozdział omawiający badanie (połączenie *Rozdziału 4* i *Rozdziału 5*), zaś *Rozdział 6* obejmujący konkluzje, implikacje, rekomendacje i limitacje badania mógłby stanowić swoiste *Zakończenie*, analogicznie do *Wstępu* do pracy. Do innych usterek, na które zwróciłam uwagę, należy fakt pomylenia w tytule celu pracy z celem przeprowadzonego badania (*Rozdział 4*, str. 141), zapowiedź podania ograniczeń projektu w *Rozdziale 4*, co nie następuje w tym miejscu, oraz niewielkie poświęcenie uwagi zagadnieniom etycznym badania. Ta ostatnia kwestia ograniczyła się do poinformowania uczniów o celu badania, zapewnieniu poufności wyników oraz próbie tworzenia przyjaznej atmosfery w trakcie realizacji projektu badawczego. Mnie natomiast niezwykle zainteresował fakt 'niezgody' uczniów z klasy ID na zmianę formy interakcji oraz, wynikająca z tego faktu, złożoność roli nauczyciela badacza. Pytanie etyczne, które można sobie w tym miejscu postawić, sprowadza się do tego, czy mamy prawo, jako nauczyciele, a jednocześnie badacze, w jakikolwiek sposób narażać uczniów na dyskomfort, podporządkowując rolę nauczyciela innym rolom wynikającym z naszych potrzeb i ambicji?

Czy może cel uświęca środki (zastosowanie 'etyki konsekwencji'), gdzie, w imię wartości użytecznych wszystkie chwytły są dozwolone, gdy chodzi o dobro wspólne (Czym jest dobro? Czyje dobro?, Czy jest to znalezienie odpowiedzi na badany problem?). Chętnie poznałabym rozterki, które musiały towarzyszyć Badaczce, gdy jej uczniowie wyrażali niechęć do prowadzonej formy interakcji, a refleksja nad którymi z pewnością podwyższyłaby wymiar etyczny badania.

Na zakończenie wypada ocenić stronę formalną recenzowanej dysertacji doktorskiej. Generalnie ta ocena jest pozytywna, przy czym zdarzają się sytuacje, gdzie dobór słownictwa czy struktury jest dyskusyjny lub nie do końca odpowiadający wymogom dyskursu akademickiego (np. słowo 'colleagues' jest stosowane w odniesieniu do 'kolegów uczniów w klasie' (str. 15), stosowanie przecinków przed słowem 'that' w znaczeniu 'że' (str. 20, str. 26, str. 64, str. 95), czasownik 'minimalize' zamiast 'minimize' (str. 26), 'it were presented' zamiast 'there were'? (str. 109), 'amount of studies' pomimo faktu, że następujący rzeczownik jest policzalnym (str. 61, str. 91, str. 117 - dotyczy różnych rzeczowników policzalnych), 'helps to facilitates the process...' (str. 61), 'the ability of separating' (str. 63), 'as much as 54% of the students' (str. 164), 'inquires' zamiast 'inquiries' (str. 66), wyrażenia nieformalne, np. 'that' significant (str. 67), czasownik 'get', np. 'groups can get so...' (str. 90), 'damages' zamiast 'damage' (str. 134), 'most of researchers' (str. 134), 'tittle' zamiast 'title' (str. 141), 'he' w stosunku do siebie, chociaż znamy płeć Autorki (str. 176), błędne zastosowanie drugiego trybu warunkowego, gdzie powinien być trzeci ('If the study did not study that long...' (str. 205)), niespójność techniczna (dwóch autorów jest czasem podanych w nawiasie z przedzielającym nazwiska spójnikiem 'and' (str. 85), a czasem bez spójnika (str. 86), czy podanie różnych dat powstania publikacji (np. Van Lier 1966 w tekście i 1996 w Bibliografii). Chciałabym jednak podkreślić, że czasami tego typu błędy są nie do uniknięcia

przy opracowywaniu długiego tekstu, ale pisząc o tym, pragnę uwrażliwić Autorkę na te wszystkie kwestie techniczne, o których poprawieniu należy pamiętać, w przypadku gdyby recenzowana praca miała zostać opublikowana.

Na koniec, chciałabym podkreślić, że przedstawione powyżej uwagi krytyczne, tak w odniesieniu do części teoretycznej, jak i empirycznej recenzowanej rozprawy, nie dyskwalifikują jej wartości naukowej. Są raczej moim spojrzeniem na pewne niedostatki merytoryczne, metodologiczne i organizacyjne, które być może pomogą Doktorantce w przyszłych przedsięwzięciach badawczych. Autorka podejmuje ważny i aktualny temat, jakim są formy organizacyjne w klasie języka obcego, potrafi dobrze zaplanować i przeprowadzić projekt badawczy na ten temat, a także zaprezentować i zanalizować wyniki badania. Uwzględnienie wniosków Autorki dotyczących przewagi prowadzenia zajęć w formie pracy w grupie nad pracą indywidualną może zwiększyć zaangażowanie uczniów na lekcji, spowodować użycie większej liczby zwrotów obcojęzycznych, zbudować bardziej sprzyjającą nauce języka obcego atmosferę, a w rezultacie doprowadzić do zwiększenia efektywności nauczania języka obcego.

Dlatego, ze względu na liczne zalety przedstawionej mi do recenzji rozprawy doktorskiej, znacznie przeważające nad jej niedociągnięciami, stwierdzam, iż praca doktorska mgr Małgorzaty Serafin spełnia wymogi stawiane ustawowo i zwyczajowo dysertacjom doktorskim i może stanowić podstawę do przyznania Autorce stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych.

Dr hab. Dorota Werbińska, prof. AP

Słupsk, 30 listopada 2020r.